

Platform
**Begeleidings
ethiek**

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
De Kookapp

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten te kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpak begeleidingsethiek

Initiatiefnemers:

- Hannes Olij – Myburgh (Amerpoort)
- Myrthe Ruyter – Blijenberg (Reinaerde)

Moderatoren:

- Elianne Anemaat (ADC)
- Daniël Tijink (ECP | Platform voor de informatiesamenleving)
- Hannah Boute (ECP | Platform voor de informatiesamenleving)

Op 18 mei 2022 organiseerden Amerpoort en Reinaerde op initiatief van de Innovatie Impuls regeling een sessie begeleidingsethiek over De Kookapp. Aan de workshop namen 12 deelnemers (zie bijlage voor specificatie) deel.

De doelstelling is tweeledig:

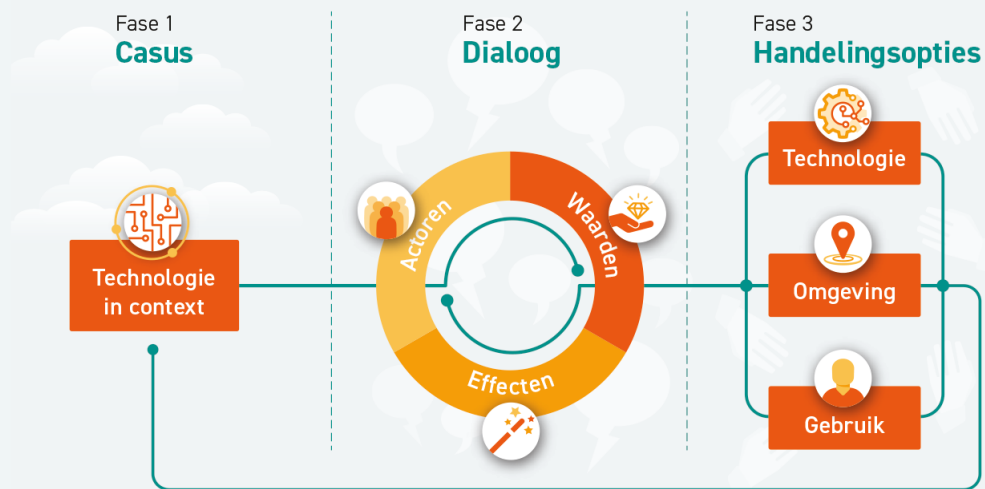
- ▷ Leren tijdens de workshop
- Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd
- Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren
- ▷ Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek
- Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties en technologie-implementaties

Het verslag bevat de volgende elementen:

- ▷ Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek
- ▷ Weerslag van de workshop

Aanpak begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast

Fase 2 Dialoog

- ▷ Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen
- ▷ Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken
- ▷ Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten

Fase 3 Handelingsopties

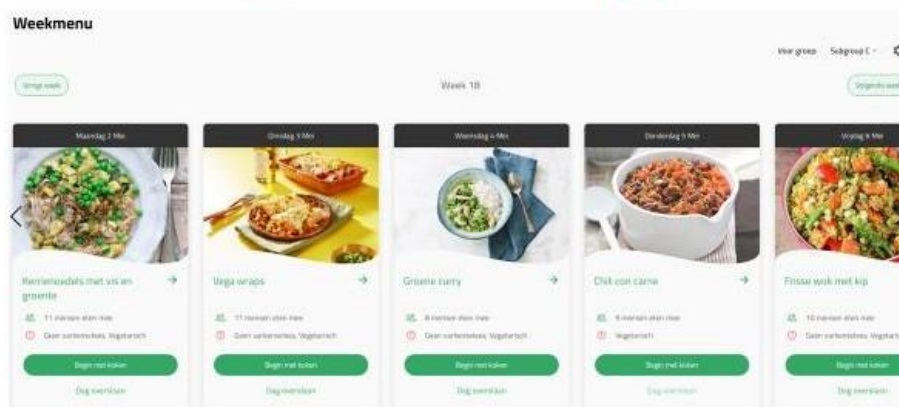
In subgroepjes gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

Deze workshop werd gegeven in het kader van de Innovatie-impuls Gehandicaptenzorg, uitgevoerd door Vilans en Academy Het Dorp.

De Kookapp

De Kookapp voor groepen is een website die ondersteunt bij het kiezen, kopen en bereiden van maaltijden op woongroepen van mensen met een verstandelijke beperking.

Woongroepen

Amerpoort en Reinaerde hebben respectievelijk 118 en 90 woongroepen in de regio's Amersfoort, Utrecht, Gooi en vechtstreek. Beide organisaties hebben terreinen waar meerdere woongroepen bij elkaar staan, en ook woongroepen die verspreid staan in woonwijken. Op de woongroepen wonen tussen de 5 en 30 bewoners per woongroep.

Bewoners

Mensen met een verstandelijke beperking van alle leeftijden
Mensen die veel ondersteuning nodig hebben, en mensen die weinig ondersteuning nodig hebben
Iedere bewoner heeft zijn eigen voorkeuren van wat ze lekker vinden, maar wonen toch samen onder één dak
Willen zoveel mogelijk mee bepalen wat er gegeten wordt
Cliënten vragen: hoe gaat het kiezen van recepten bij jullie op de groep?
Veel mensen met specifieke eetwensen, invloed van medicatie en syndromen, afwijkende lichaamsbouw, kauw- en slikproblemen

Begeleiders

MBO/HBO zorgopleiding
Meeste woongroepen koken
begeleiders zelf, soms een kok of
catering
Groot verschil in kookervaring
Sommigen kunnen goed koken en
vinden het leuk, voor anderen is het een
moetje
Hebben te maken met voedingsbudget
per persoon
Vroeger centrale keuken
Tegenwoordig inkoop kant-en-klare
maaltijden bij grote leveranciers, of
boodschappen bij supermarkten of
lokale slager/groenteboer/bakker

Naasten

Gunnen hun kind/broer/zus dat die
geniet van lekker eten
En dat ze lichamelijk gezond blijven
En dat er geen stress of gedoe is
rondom eetmomenten
Dat duurzaamheid of
geloofsovertuigingen worden
meegenomen in voedingskeuzes
Willen zelf ook meehelpen en
meedenken over eten en drinken op de
woongroep

Organisatie

Kwaliteit van zorg
Medezeggenschap
Eigen regie en ontwikkeling van
medewerker en cliënt
Duurzaamheid
Tijd-/Kostenbesparing

Wensen begeleiders

Als begeleider wil ik:

- lekkere maaltijden bereiden die goed in de smaak vallen bij de bewoners
- rekening kunnen houden met de dieetwensen van individuele bewoners
- kunnen kiezen uit recepten die snel klaar zijn, en die passen binnen het budget
- dat het heel makkelijk is om (samen met bewoners) te kiezen wat er gegeten gaat worden
- recepten kunnen kiezen die wat specialer zijn om in het weekend samen met bewoners te maken
- dat er genoeg variatie in het weekmenu zit
- zo weinig mogelijk eten hoeven weg te gooien
- dat het bestellen van boodschappen weinig tijd en moeite kost
- zelf kunnen kiezen waar en wanneer we boodschappen doen (en op welke dagen dat bezorgd wordt)
- duidelijke kookinstructies tijdens het koken
- dat de avondmaaltijden overwegend gezond zijn
- bij het kiezen van maaltijden rekening kunnen houden met de seizoenen
- dat we als groep genoeg kennis hebben over eten en daar bewust mee omgaan

Inzet van De Kookapp

Op dit moment zit De Kookapp voor groepen nog in de ontwikkelfase. Er is een eerste klikbare versie, maar die is nog niet klaar voor gebruik. De input uit dit rapport wordt gebruikt om De Kookapp klaar te maken voor de eerste praktijktest. Wat al wel vaststaat is het volgende:

Het is een website waar je heen kan op je computer/ tablet/ telefoon.

Er komen recepten in die geschikt zijn voor groepen (voedingsbudget, voor grote groepen te maken, in een simpele keuken te maken, snel klaar, genoeg keuze om met ieders dieetwensen een gevarieerd weekmenu te kunnen maken).

Er komen functionaliteiten in waardoor het makkelijker wordt om (samen met bewoners) recepten te kiezen, kopen en bereiden.

In de eerste klikbare versie zit:

- Groep aanmaken
- Bewoners en begeleiders toevoegen
- Profielen personaliseren
- Weekmenu samenstellen
- Boodschappenlijst
- Last moment personen toevoegen
- Kookinstructies

Fase 2

Dialogo

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van De Kookapp. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of geraakt wordt door de case. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

- Begeleiders
- Zorgorganisatie
 - Raad van bestuur
 - Communicatie
 - Innovatie
 - ICT
 - Huisvesting
 - Kwaliteit en veiligheid
 - Facilitair
 - Cliëntenraad
 - Ondernemingsraad
 - Financial control
- Gedragskundigen
- Diëtisten
- Voedingscoaches
- Voedingsleverancier (supermarkt/eigen verbouw)
- App-bouwer
- Verwanten
- Vrijwilligers
- Logopedisten/fysiotherapie
- Onderzoekers
- Locatiemanager
- Teamleider
- Receptenmakers/Allerhande
- Implementatiepartner
- Cliënten/bewoners

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van De Kookapp hebben.

Positieve effecten

- Minder tijd kwijt met recepten uitlezen
- Makkelijker zelf kunnen kiezen
- Gevarieerder en gezonder eten
- Ruime en heldere keuze voor begeleiders
- Meer werkplezier voor begeleiders
- Beter sturen op financiën, duurzaam, gezond
- Makkelijk om rekening te houden met eetwensen
- Makkelijk om te gaan met flexibele wensen
- Meer plezier in het eetproces
- Koken/bestellen is eenduidiger, minder foutjes
- Mogelijke koppeling aan ECD voor beter gezondheidsbeeld
- makkelijk om eetwensen op te halen bij verhuizing
- Lagere drempel voor vrijwilligers (voor wie koken een drempel is)
- Geeft samenwerking tussen zorgorganisaties: betere zorg
- Mogelijk (prijs)afspraken te maken met leveranciers
- Gevoel van makkelijker meedoen in de maatschappij

Negatieve effecten

- Afhankelijk van laptop/tablet
- Regelmatig ICT-storingen waardoor app niet te gebruiken is
- Ook regelmatig slechte WiFi
- Lastig als de hoeveelheid in de app afwijkt van wat er is (bv hoeveel weegt een paprika)
- Als het niet gedragen wordt op meerdere niveaus, wordt het niet gebruikt
- Minder vrijheid om zelf te kiezen voor begeleiders (& bewoners)
- Nieuwe systeem kan lastig zijn (en dan demotiveren)
- Afhankelijkheid van de app; wat als hij wegvalt
- Zelf koken i.p.v. halen = meer tijd kwijt en schoonmaken
- Minder regie, minder ruimte om creatief te zijn
- Veel verschillende wensen kan De Kookapp te complex maken
- Investeringskosten

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd terwijl de deelnemers bezig waren met het benoemen van effecten. Achter veel effecten gaan waarden schuil. Die lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op:

Waarden:

- **Efficiëntie**
- (Technologische) kwetsbaarheid
- Gebruikersgemak
- **Gezondheid**
- Werkplezier
- Breed draagvlak
- Autonomie
- **Eetplezier**
- Beheersmatigheid (control)
- **Kwaliteit van zorg**
- Privacy
- Inclusiviteit (bewoners in de samenleving)
- Duurzaamheid

De vetgedrukte waarden werden door de groep als belangrijkste aangemerkt voor De Kookapp.

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

- Picto's en/of voorleesmogelijkheid voor mensen die moeite hebben met lezen (efficiëntie/gebruiksgemak)
- Zo min mogelijk klikken (gebruiksgemak)
- Aantrekkelijke, reële vormgeving (gebruiksgemak/efficiëntie)
- Uitleg over waarom iets gezond is (gezondheid)
- Feedback systeem, zodat mensen kunnen aangeven wat ze lekker/gezond etc. vinden. Deze gerechten kunnen dan makkelijker vindbaar worden (gezondheid/kwaliteit van zorg/eetplezier)
- Gamification: bij veel gebruik, bepaald niveau belonen
- Storingsvrij, ook offline modus (kwetsbaarheid)
- Goede zoekfunctie, makkelijk bij jouw gewenste gerechten terecht komen (efficiëntie/gebruiksgemak)
- Ook een 'vieze dag' pizza/patat/pannenkoek (eetplezier)
- Mogelijkheid tot herhaaldagen, bijvoorbeeld elke vrijdag vis o.i.d. (efficiëntie)
- Toegang zo drempelloos mogelijk, liefst geen inlog of wachtwoorden (gebruiksgemak)
- Voedingswaarden e.d. (gluten) zichtbaar (gezondheid)
- Koppelen aan zorg/gezondheidsdoelen in ECD (kwaliteit van zorg)
- daarmee beschikbaar voor begeleiders, VG-arts, huisarts kwaliteit van zorg)
- Als koppeling ECD, dan opt-in optie (privacy)
- Rekening kunnen houden met thema's, jaargetijden, verjaardag(!) (eetplezier)
- Ook koppelen/beschikbaar maken voor medewerkers en verbetering van hun lifestyle (eetplezier, gezondheid, draagvlak)
- Gezonde werkgever, gesprek over gezonde voeding stimuleren (gezondheid)

- Kookapp moet overal op werken, interoperabel zijn (technologische kwetsbaarheid)
- Pilots doen bij 100 medewerkers en bij 100 cliënten (draagvlak, gezondheid)
- Goede feedback regelen voor innovatie/implementatie (beheersbaarheid)
- Eigen recepten toevoegen, mits ze ok zijn (gezond niet te duur etc.) (gezond, eetplezier)
- Restjes: in de app oplossing wat je met restjes kunt doen (efficiëntie, eetplezier, duurzaamheid)
- Overdracht mogelijkheden in De Kookapp (kwaliteit van zorg)

Omgeving:

- Zorg voor een gezellige eetkamer (eetplezier)
- Goede handleiding voor het gebruik van een Kookapp (efficiëntie, kwaliteit van zorg)
- Bereidingstijd in de agenda van begeleiders zetten, meer rust (efficiëntie, eetplezier)
- Organisatie faciliteert tablets en goed kookgerei (efficiëntie, kwaliteit van zorg)
- Elke groep ruimt bewust tijd in voor keuze van de te koken recepten (efficiëntie en eetplezier)
- Begeleider bespreekt met de groep hoe een gezond en gevarieerd weekmenu eruit ziet en hoe zich dat vertaalt in recepten (gezondheid)
- Managers en organisatie sturen op gebruik Kookapp (kwaliteit van zorg)
- Service Level Agreement met appleverancier (kwaliteit van zorg)
- Ondersteuning helpdesk (technische kwetsbaarheid)
- Structureel overleg met leveranciers en supermarkten om te kijken naar kansen en doorontwikkeling (efficiëntie)
- Check of alles binnen AVG past (privacy)

Mens:

- Gezondheid
 - Ontwikkeling visie gezond leven
 - Meetbaar en zichtbaar maken van gezondheidseffecten
 - Training over rol van voeding voor de kwaliteit van leven
- Eetplezier:
 - Inventarisatie en opvolging van individuele eetbehoeftes
 - Cliënt betrekken bij keuzeprocessen en koken
 - Meetbaar en zichtbaar maken
 - Thema eten onderdeel maken van dagelijks reilen en zeilen in de woning
- Efficiëntie
 - Bewustwording bij begeleiders over tijdsbesparing door de app
 - Meetbaar en zichtbaar maken
 - Training voor appgebruiker
- Kwaliteit van de zorg
 - Meetbaar en zichtbaar maken
 - Ondersteunend coachen
 - Juist gebruik van De Kookapp integreren in primaire processen
 - Goede evaluatie door begeleiders, cliënten, naasten vrijwilligers met ontwikkelaars/implementatie/organisatie

Terugblik en afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers geven aan dat het veel nieuwe inzichten oplevert en dat er in korte tijd veel wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt de brede groep van deelnemers als meerwaarde ervaren. De combinatie van een duidelijke casus, enthousiaste deelnemers, en een aanpak die zorgt voor duidelijke uitkomsten in een korte tijd was dus een succes.

De deelnemers

Amerpoort

1. **Gerard de Kruijk** – Directeur zorg
2. **Hannes Olij-Myburgh** – Adviseur gezonde leefstijl
3. **Daniëlle Goedbloed** - Beleidsadviseur
4. **Hens de Neef** – Facilitair manager
5. **Hans Janssen** – Coördinerend begeleider
6. **Betty Groot** – Cliënt

Reinaerde

7. **Myrthe Ruyten-Blijenberg** – Adviseur organisatieontwikkeling en innovatie
8. **Anette Barreveld** – Fitcoach
9. **Maartje Neefjes** – Fitcoach
10. **Egbert Kruijse** – Begeleider

Ilionx

7. **Mark de Mol**

Innovatie impuls

8. **Nienke Siebelink** – Onderzoeker
9. **Ruud de Nooij** – Adviseur technologie
10. **Kirsten van Dam** – Onderzoeker (Academy het Dorp)

Moderatoren:

Daniël Tijink (ECP), Elianne Anemaat (Amsterdam Data Collective), Hannah Boute (ECP)

Onderzoekers vanuit Innovatie Impuls Gehandicaptenzorg:

Nienke Siebelink (Academy Het Dorp), Kirstin van Dam (Academy Het Dorp)

Platform
**Begeleidings
ethiek**

ECP
Platform voor de
InformatieSamenleving

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
De Kookapp

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek,
waaronder dit verslag, vindt u op
www.begeleidingsethiek.nl